

2016-03-11

Ert dnr:
Ku2015/02515/KL

Avdelningen för tillväxt och
samhällsbyggnad
Louise Andersson

Kulturdepartementet
13 33 Stockholm

Ny museipolitik (SOU 2015:89)

Sammanfattning

- SKL avstyrker förslaget om museilag. En lagreglering är omotiverad och står inte i samklang med proportionalitetsprincipen. Förslaget innehåller också ett flertal svagheter, eller problem, gällande definitioner, ansvarsfördelning, inriktning och möjlighet till efterlevnad. SKL föreslår istället nationella mål för museer och utställningar.
- Om man ändå väljer att gå vidare med förslaget om lagstiftning skall finansieringsprincipen gälla. SKL förutsätter också att lagförslaget i så fall granskas mer utförligt då det finns ett flertal avgörande brister med nuvarande förslag gällande exempelvis vilka verksamheter lagstiftningen gäller, ansvarsfördelning och att man inte tillräckligt redovisat konsekvenserna för kommunala och regionala museer eller för deras huvudmän.
- SKL anser inte att en ny myndighet är att föredra utan ser hellre att staten använder, utvecklar och samordnar de myndigheter man redan har.
- De flesta regionala och kommunala kulturinstitutioner har redan i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete och att samverka med andra aktörer. Ett statligt stöd kan stärka detta arbete. SKL anser att ett stöd lämpligast kanaliseras som en förstärkning av generella bidrag och genom förordningen angående årliga bidrag till regional kulturverksamhet.

Förslag till museilag

Utredningen föreslår att en museilag ska införas som slår fast de offentligt styrda museernas (i begreppet inkluderas även konsthallar och andra utställningsaktörer som inte har samlingar) fria ställning som kunskapsinstitutioner i samhället. I förslaget regleras bland annat museernas ändamål, ansvarsfördelning, publik verksamhet, kunskapsuppbyggnad, samlingsförvaltning och samverkan och spridning i landet.

Förbundets ställningstagande

SKL avstyrker förslaget om museilag. En lagreglering är omotiverad och står inte i samklang med proportionalitetsprincipen. Förslaget innehåller också ett flertal svagheter, eller problem, gällande definitioner, ansvarsfördelning, inriktning och möjlighet till efterlevnad.

Ett exempel på problemen med lagförslaget återfinns i 5 § och förbundet vänder sig mot bestämmelsen om att en huvudman för ett museum inom det offentliga museiväsendet inte får vidta åtgärder som syftar till att inskränka museets fria förmedling av kunskap.

Att driva ett kommunalt museum är i grunden en för huvudmannen helt frivillig verksamhet. Frågan om en kommun, ett landsting eller en region ska driva ett museum eller inte grundas på lokalpolitiska överväganden och är en del av den kommunala självstyrelsen och ett utflöde ur den allmänna kommunala kompetensen i 2 kap 1 § kommunallagen (KL). Det vore då underligt att ha en tvingande lag som skulle vara styrande för huvudmannens utformning av driften av verksamheten, och styrande även för i vilken juridisk form verksamheten ska bedrivas, när huvudmannen ju helt självständigt bestämmer om huruvida verksamheten ska finnas eller inte. Vi menar att det vore ologiskt och orimligt att införa lagregler om gränserna för huvudmannens styrning och utformning av museets verksamhet när grunden för verksamheten som sådan är frivillighet, d v s huvudmannen bestämmer om verksamheten ska finnas eller inte. En sådan bestämmelse riskerar också att minska intresset från kommunala huvudmäns sida att starta och driva museer.

Den föreslagna bestämmelsen skulle också få väldigt olika effekt beroende på om ett kommunalt museum bedrivs i förvaltningsform, dvs direkt under en kommunal nämnd, eller som en separat juridisk person, tex ett aktiebolag eller en stiftelse. Om verksamheten bedrivs i förvaltningsform under en nämnd så är ju med KL:s synsätt, både nämnden å ena sidan och museet och dess anställda å den andra sidan, del av huvudmannen som sådan. Den beslutsmakt som tillkommer de kommunalt anställda härrör från den kommunala nämnden, genom delegering därifrån. Bestämmelsen tycks förutsätta att det finns två fristående parter involverade. Den föreslagna lagen tar inte höjd för den situationen att ett kommunalt museum kan bedrivas i förvaltningsform, alltså inom den juridiska personen kommunen.

För att uppnå syftet med lagförslaget föreslås istället nationella mål för den statliga museipolitiken, vilket också var utredningens uppdrag att föreslå. Flera av paragraferna i förslaget har redan denna karaktär och skulle med viss bearbetning kunna utvecklas till nationella mål. Förslagen som syftar till att skapa förutsättningar för en aktiv samlingsförvaltning hos de statliga museerna borde även de kunna hanteras på andra sätt än en genom en lagstiftning för det allmänna museiväsendet.

Om man ändå väljer att gå vidare med förslaget om lagstiftning skall finansieringsprincipen gälla och SKL vill uppmärksamma Kulturdepartementet på att utredningen inte belyser kostnadsbilden för kommunala eller regionala museer i kapitlet om ekonomiska konsekvenser. SKL förutsätter också att lagförslaget i så fall granskas mer utförligt då vi även ser ett flertal avgörande brister med nuvarande förslag som påpekats ovan. Man har inte heller redovisat konsekvenserna för

kommunala och regionala museer eller för deras huvudmän tillräckligt. Utredningen träffade SKL i början av utredningsperioden och dialogen berörde inte regleringsfrågan.

Flera av förslagen i betänkandet kommer av en ambition att stärka museerna som fristående kunskapsinstitutioner. SKL förstår till viss del behovsbeskrivningen men ser inte att den föreslagna museilagstiftningen i sig löser eventuella risker för ideologisk styrning av kulturinstitutionernas verksamhet.

SKL:s ståndpunkt är att kulturpolitiken syftar till att säkerställa kulturens möjligheter att vara en fri, utmanande och obunden kraft i samhället. För att kunna vara detta behöver konst-, kultur- och kunskapsinstitutionerna integritet kring konstnärliga och innehållsmässiga val. En förutsättning för detta är tydliggjorda uppdrag och ett gott samarbete mellan politiker och tjänstemän.

SKL anser att kulturpolitiken ger ramar för hur de offentliga medlen kan användas men den ska inte vara involverad i konstnärliga eller innehållsmässiga beslut. De offentliga kulturstöden bör värna yttrandefrihet, individens frihet samt bidra till ett samhälle där alla människors lika värde respekteras och ges utrymme. Detta gäller inte minst ramar eller definitioner kring vad som betraktas som lokala, regionala och nationella kulturarv.

Museer och utställningar är en omfattande del av kommuner, landsting och regioners insatser på kulturområdet. De är viktiga för en vital samhällsdebatt och ger möjligheter till bildning – och är därför ett av fundamenten för ett långsiktigt hållbart, demokratiskt samhälle.

Inrätta en ny myndighet för museifrågor

Utredningen föreslår inrättandet av en ny myndighet för museer och utställningar samt att Riksutställningar avvecklas. Myndigheten ska ha till uppgift att främja utveckling av museiverksamhet av hög kvalitet i hela landet. Den ska följa upp verksamhet inom, och fördela bidrag till, museisektorn. Myndigheten ska ha ansvar för professionsbaserad kvalitetssäkring samt ansvara för officiell museistatistik och viss omvärldsbevakning. Delar av andra myndigheters uppdrag är tänkta att föras över till den nya myndigheten.

Förbundets ställningstagande

SKL anser inte att en ny myndighet är att föredra utan ser hellre att staten använder, utvecklar och samordnar de myndigheter man redan har, exempelvis Statens Kulturråd, Riksutställningar, Riksantikvarieämbetet och Myndigheten för kulturanalys, för att stimulera och stödja utveckling inom sektorn.

SKL anser att en utveckling och samordning av uppdragen gällande museer och utställningar till de statliga myndigheterna är önskvärd. Det gäller exempelvis

statistikens kvalitet och inriktning, möjligheten till gemensamma utvecklingssatsningar och förstärkt samverkan mellan olika aktörer liksom omvärldsbevakning. En myndighet bör ges samordningsansvar för musei- och utställningsrelaterade frågor och denna myndighet bör också vara representerad i samverkansrådet för kultursamverkansmodellen.

Den samordnande myndigheten behöver kunna hantera museerna som konst-, kultur- och kunskapsinstitutioner. Den behöver också ha en god förståelse för samtidskonstens villkor, utvecklingsbehov och medborgarnas möjligheter att ta del av samtida konst i hela landet. Den del av museiverksamheten som inte berör kulturarv utan samtidskeenden, samtidskonst och samtidskultur riskerar att hamna i skymundan.

SKL betonar vikten av samverkan med regionala och kommunala företrädare för att belysa på vilket sätt staten kan stödja och stimulera utveckling av museiverksamhet i hela landet på bästa sätt. En ömsesidighet och jämbördighet är eftersträvansvärd, inte minst då mycket av utvecklingsarbetet i sektorn sker på kommunala och regionala museer. Det är värdefullt om denna kompetens och erfarenhet kommer fler till del.

Fördela statsbidrag inom museisektorn

Utredningen föreslår inrättandet av statsbidrag till samverkansprojekt i museisektorn med syftet att främja utveckling och förnyelse av verksamhet inom det allmänna museiväsendet med utgångspunkt i den likaså föreslagna museilagen. Bidragen ska också främja spridningen av utställningar och annan publik verksamhet i hela landet.

Förbundets ställningstagande

SKL anser att museisektorns behov av utveckling och samverkan skulle underlättas om statliga medel förstärkte de regionala och kommunala satsningarna på området.

De flesta kulturverksamheter har redan i sitt uppdrag att bedriva utvecklingsarbete inom sina respektive områden. De flesta har också i uppdrag att samverka med andra aktörer för ökad angelägenhet, spridning och effektivitet. Ett statligt stöd bör införlivas i de former av bidrag som redan finns – i generella bidrag till kommunerna och genom förordningen gällande regional kulturverksamhet. Det skapar också förutsättningar för långsiktighet och hållbarhet.

Trots ett stort ekonomiskt åtagande från regional nivå de senaste åren har flera museer med regionala uppdrag svårt att kunna prioritera utvecklingsarbete av ekonomiska skäl. Anslagsutvecklingen har från statens sida inte svarat upp mot kostnadsökningarna för regional kulturverksamhet. En förstärkning av de statliga medlen till regional kulturverksamhet är därför att föredra framför ytterligare ett riktat statsbidrag.

Om staten går vidare med ett riktat statsbidrag för utveckling och samverkan mellan museer är det av vikt att detta anslag bidrar till långsiktighet och kontinuitet. Stödet

bör i så fall också efterfråga samverkan för utveckling och spridning genom samarbete mellan olika aktörer (inklusive mellan museer) snarare än att det krävs samverkan mellan minst två museer.

Se över instruktioner och styrdokument

Utredningen föreslår att det bör göras en genomgång av myndighetsinstruktioner och motsvarande dokument på museiområdet för att anpassa dessa till den föreslagna museilagen.

Förbundets ställningstagande

En genomgång av styrdokument för de statliga museerna bör göras i det fall man går vidare med att inrätta nationella mål för museer och utställningar så att deras styrdokument svarar mot målen.

SKL anser att det är avgörande att en översyn också beaktar de statliga museernas uppdrag att samverka med kommunala och regionala museer inom respektive specialområden.

SKL vill särskilt framhålla vikten av att de statliga museerna är verksamma i hela landet inte minst genom samverkan med lokala och regionala aktörer.

Sveriges Kommuner och Landsting

Anders Henriksson
1:e vice ordförande